



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Sol Triplex In Eodem Universo**

**Hermann, Amand**

**Sultzbaci, 1676**

Disputatio Tertia. De Ente Rationis.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

# DISPUTATIO III.

## DE ENTE RATIONIS.

**B**ona ventura, Baro, tractans hanc materiam Apolog. Metaph. Incidentali prima, Baclione prima, existimat titulum hunc non debite proponi de ente rationis, sed potius debere proponi de ente irrito, ratio ipsius est, quia non sola ratio fabricat hoc ens, sed etiam alie potentie interiores; verum tamen novum non est quod totus aliquis tractatus intuletur de principalissima specie materia illius, circa quam versatur, unde manendum cenfeo potius in terminis Majorum nostrorum, & maxime vel hinc cum plurimi tam Scotti quam alii negent ens rationis proprie fieri posse aliter, quam per intellectum, quam declinare ad affectatas & apparentes novitates, que tamen non sunt quid novi in re, & si quis adhuc materiam hanc intitulet de ente irrito, credo quod adhuc intelligeret contra Baronem ex vacua olla contrarium existimantem, sed ad rem progrediendo sit.

### QUÆSTIO I.

An detur Ens Rationis?

I.

Ens rationis  
varie accipi  
potest.

Ad quæstionis Statum exactius

cognoscendum. Adverte ens rationis in rigore derivari à ratione vel ab intellectu, eò quod ab ipso fiat, vel in ipso insit, unde multipliciter accipi potest, primò enim significat omne illud ens quod potest produci à ratione, seu ab intellectu per verum & realem ac Physicam influxum, quales sunt omnes actus intellectus, & omnes alii actus, qui per directionem intellectus producantur; Secundo per ens rationis significatur omne illud, quod subiectatur in intellectu & ab eo recipitur, & in hoc sensu appellantur actus, habitus, & species intelligibiles entia rationis, eò quod in ratione seu in intellectu subiciantur; tertio ens rationis accipitur pro eo, quod obijcitur intellectui, seu quod consideratur & intelligitur ab intellectu, & in hoc sensu omnia entia realia possunt vocari entia rationis, quia illa omnia intellectui obijciuntur; quarto significatur per ens rationis illud, quod non habet esse à parte rei, esto illud habere possit, sed pro nunc tantum habet illud in intellectu, & sic Anti-Christus & homo qui post centum annos nascetur, imò omnia entia possibilia dicuntur esse entia rationis, quinto deniq; ens rationis prout ad nostrum spectat propositum est illud, quod nec existit à parte rei, nec existere potest, & habet suum esse tantum obiectivè in intellectu, & in hoc sensu de ente rationis agam in hac disputatione. Et juxta hanc multiplicem acceptionem entis rationis multipliciter dicuntur aliqua dependere à ratione, seu ab intellectu; effectivè scilicet, directivè, subjectivè, & obiectivè, ut bene notat Comptonius, effectivè dicuntur ea pertinere & dependere ab intellectu, quæ ab ipso met eliciuntur, directivè, quæ ab ipso effectivè & simul ab alia potentia producantur, subjectivè ea dependent, quæ in ipso intellectu recipiuntur, obiectivè verò quæ ipsi cognoscenda & intelligenda obijciuntur, ut sunt omnia entia realia, & quæ suum esse ab ipso recipiunt, & sunt entia illa quæ vocantur rationis. Itaq; circa materiam propositam duplex est sententia, Prima negat

dari entia rationis, ita Paulus Venetus, Valerius q. 1. Philos. Bernardinus Mirandulanus, in expositione prædicamentorum, & eam tanquam probabilem tenet Franciscus Majorianus vocatus Doctor illuminatus q. 1. quodlib. Secunda sententia huic ex diametro opposita admittit dari entia rationis, quæ est in Scholis communissima & ab omnibus quodammodo recepta, cum qua resolutivè ad quæstionem

DICO Dantur entia illa quæ communiter vo-

II. *Datur Entia rationis.* Ita Doctor in 1. d. 36. n. 9. ubi distinguit ens, in ens extra animam & est reale, & ens in anima quod est ens rationis. D. Thomas opusculo 4. cap. 1. ubi dicit hæc entia tunc esse, cum intellectus fingit per modum entis id, quod non est. Est etiam Conclusio nostrorum Sanctorum Philosophorum Hypponensis & Claravallensis, nam D. Aurelius tract. 19. & 40. in Joannem Entia hæc figmenta, idola cordis, nugæ, phantasias, humanas cogitationes, & volaticas cogitationes appellat, D. Bernardus verò tractatu de Conscientia cap. 6. vocat talia intellectus figmenta cogitationes distentorias, quas dicit esse quando de longinquis rebus & regionibus & regnis disponit & tractat, longinquissima autem regna sunt & regiones, quando concipiuntur montes anrei, arces & urbes in aère, item in tract. de gradibus superbiæ & humilitatis invehitur graviter, quod Lucifer æqualitatem Dei appetierit, quæ appetentia in probabili sententia de qua infra agam, est ens rationis ergò. Sed probatur Conclusio ratione; Quia formantur de variis entibus propositiones, quorum existentia non est realis, ergò illa entia erunt ficta & rationis: probatur consequentia. Quia intellectus tales propositiones formando, non concipit prorsus nihil, ergò quandoquidem id quod concipitur non est ens verum & reale, erit saltem ens secundum nostrum concipiendi modum, & illud vocatur ens rationis, ant. est manifestum: quia quando dicitur chymæra est animal, & c. chymæra non est ens reale, ergò erit ens rationis. Probatur secundò ad hominem; *Quæro* à te, datur ne propositio contradictoria huic: Non datur ens rationis, si negas impingis contra prima principia; si admittis ergò etiam concipis

concepis dari ens rationis, quæ est propositio contradictoria alteri. Neq; dicas te negativè concipere; nam quæro ly negativè tenet ne se vel ex parte cognitionis, vel ex parte objecti; si hoc, æquivaleret huic propositioni, Concipio non dari ens rationis, & nonne vides quod hæc propositio non sit contradictoria illi, quam dicebas & cogebaris dicere esse possibilem? si primum, evadet hæc propositio, non concipio dari ens rationis, si verò non concipis, quare ergò illud negas. Si dicas nego illud, quia concipio entia realia quæ non sunt entia rationis, & hoc non solvit difficultatem, sed convincit intentum, nam quæro iterum illa negatio vel cadit super ens rationis, vel super ejus negationem, si secundum erit hic sensus entia realia non sunt entia rationis, ubi ego infero, ergò hæc sunt & dantur, dñæ enim negationes faciunt unam affirmationem, si primum, ergò dantur entia rationis: quia negatio non cadit super negationem, sed super positivum. Probatur Conclusio tertio; Hæc propositio est vera, Deus per suam entitatem excludit alium Deum, ergò hic ex parte objecti representatur alius Deus, nempe falsus & chimericus, quod est ens rationis, cui implicat existere, Nec satis faciunt Adversarii respondendo quòd representetur verus Deus, & vera aleitas; quia si hoc esset, tunc propositio data supra esset falsa, quia quod revera est non excludit Deus, sed ei necessariò coexistit, quòd si contendat, quòd quidem eis, id est vero Deo & veræ aleitati, coexistat, non tamen eis simul unitis, faciunt & probant nostrum intentum, quia sequitur quòd ex parte objecti representetur unio aliqua facta, Et si dicunt quòd unio non sit ex parte objecti, sed quòd sit actus intellectus veram aleitatem vero Deo intentionaliter conjungens, contra hoc facit quòd propositio illa Deus per suam entitatem excludit alium Deum sit falsa, cum omni veræ aleitati reali, actu intellectus, & vero Deo Deus coexistat, Ita ut si alius Deus in conceptu suo nihil aliud dicit, quam veram aleitatem, verum Deum, & verum actum intellectus, ergò datur à parte rei alius Deus, hæc enim omnia à parte rei existunt.

III. DICES; Alius Deus in conceptu suo dicit verum Deum, veram aleitatem, & actum intellectus falsum, seu falsò illa intentionaliter unientem. Contra hinc non evitatur difficultas: verus etenim Deus, vera aleitas, & actus falsus illa falsò uniens existunt à parte rei, si ergò conceptus alterius Dei objectivus nihil in se aliud quam hæc involvit, datur à parte rei alius Deus

IV. DICES; Existunt quidem verus Deus & aleitas, sed non eo modo quo per actum representantur. Contra Respondendo, quæro ille alius modus vel est quid possibile, vel impossibile; si secundum, ergò datur objectum impossibile, si primum recurrit difficultas, omni enim possibili coexistit Deus, ergò alium Deum non excludit, consequenter propositio ista Deus per suam entitatem excludit alium Deum, est falsa, quæ tamen est certissima, adeoq; contradictoria erit vera Deus non excludit alium Deum, quæ est planè falsissima. Et si adhuc te

F. Amandi Hermann Logica.

exsolvere coneris dicendo, quòd modus ille alius non teneat se quidem ex parte objecti, sed ex parte actus nihil facis; quia cum modus non distinguatur ab entitate actus, modus ille existet à parte rei, adeoq; quidquid est de conceptu essentiali alterius, Dei à parte rei, existit, & consequenter alius Deus existit à parte rei, quòd Catholicus animus abhorret, quoniam dicit Deus per Prophetam Deut. 32. v. 39. Non est alius Deus præter me.

Arguitur contra Conclus. I.

Quod est impossibile non potest concipi nec intelligi, sed ens rationis est impossibile, ergò non potest concipi, nec dari poterit consequenter; minor patet, quia ens rationis est illud quòd nec est nec esse potest, major verò probatur, quia intelligi sequitur esse, & solum ens reale est objectum adæquatum intellectus, sed ens rationis est impossibile realiter, ergò etiam mentaliter. R. negando ma. magis enim latè patet intelligibile, quàm possibile, nam omne possibile est intelligibile, non tamen omne intelligibile est possibile, nùm possit intellectus fingere quòd nec est nec esse potest, quòd autem objectum solum intellectus sit ens reale verum est, loquendo de objecto per se, non verò de objecto per accidens: per accidens enim potest etiam cognoscere alia, quàm entia realia.

V. Impossibile potest concipi.

Instatur; Omne intelligibile prius est quàm intelligatur etiam per accidens, sed ens rationis non est prius quàm intelligatur etiam per accidens, ergò non potest esse objectum intellectus etiam per accidens. R. disting. ma. Omne intelligibile est prius quàm intelligatur in esse possibili, seu essentia concedo ma. in esse existentia nego ma. & distincta sic minori, negatur consequentia. Imò si aliter respondere velles simpliciter majorem negare poteris, tum quia Deus ab æterno se & omnes creaturas cognovit antequam essent, tum quia actus practicus est causa sui objecti, adeoq; illo prior, unde quando dicitur quòd objectum debeat esse prius actu, intelligendum est de objecto motivo, non verò terminativo. Sed contra Respon- sionem primam

Urgetur. Hæc prioritas in esse possibili non sufficit, ergò nulla solutio: probatur ant. Quia juxta tritum & vulgatum Philosophorum, nihil est in intellectu quòd non prius fuit in sensu, ergò esse prius in esse possibile non sufficit, sed requiritur esse existentia à parte rei, consequenter quia ens rationis non fuit prius in esse existentia, cognosci non poterit, nec consequenter poterit dari. Verum R. negando ma. ad probationem dico primò, quòd nimium probet si quid probat. nam hinc etiam sequeretur quòd nec Deus, nec angeli, nec gratia cognosci posset, cum ista omnia sensum effugiant, unde dico secundò illud axioma hunc habere sensum, & intelligentiam, quòd nihil sit in intellectu quòd non prius fuit in sensu, vel per se, vel per aliud, ad cujus similitudinem formatur, unde R. in forma dist. probat. majorem, nihil est in intellectu quòd non prius fuit in sensu per se directè & formaliter, vel occasionaliter, concedo ma. per se directè & for-

M 2 & for-

& formaliter semper nego ma. Entia ergo rationis in intellectu sunt ex eo, quia ad similitudinem entium realium formantur & concipiuntur.

VI.  
Non omne  
quod produ-  
citur à cau-  
sâ reali est  
reale.

**Arguitur 2.** Quidquid producitur à causa reali debet esse reale, sed ens rationis producitur à causa reali, scilicet ab intellectu, ergo debet esse reale. R. dist. ma. si producatur quoad aliud esse quàm objectivum seu intentionale, transeat major, si non producatur, nisi quoad esse objectivum, seu intentionale, nego majorem & distinctâ similiter minori nego consequentiam.

**Instatur** Inter effectum & causam debet esse proportio, sed causa est realis, ergo etiam effectus debet esse realis, ergo si ve quoad esse intentionale producatur, si ve ad aliud erit reale si ab intellectu veluti à causa reali producitur; sed R. dist. ma. debet esse proportio in esse producentis & producti, seu quoad primarium effectum, concedo ma. debet esse proportio quoad secundarium effectum nego ma. & concessâ minori nego consequ. Itaq; non requiritur proportio entitativa, seu inter naturas versatur, sed sufficit proportio quæ consistit in eo, quod unum ab alio accipere esse possit, & alterum possit ipsum producere.

**Urgetur** Inter illud quod est reale absolute, & illud quod est nihilum nulla est omnimodò proportio, nec quoad effectum secundarium, nec quoad effectum primarium, sed esse intentionale entis rationis est purum nihilum, ergo causa realis illud non poterit producere; probatur minor, nam major est certa, Inter reale & inter illud quod est nihilum non datur medium, quia contradictoriè sibi opponuntur, sed esse entis rationis non est reale, ergo est purum nihilum R. concedendo ma. & negando minori ad cuius probationem dico, quod nihilum potest dupliciter sumi, primò enim sumitur pro eo quod nec est nec esse potest, & si sic sumatur, tunc ens rationis est purum nihilum; si verò sumatur tam strictè pro eo quod nec est actu nec esse potest in apprehensione, & in hoc sensu ens rationis non est purum nihilum, sed aliquo modo ens: siquidem habet esse in apprehensione, Ex quo non liceret alicui inferre, ergo est medium inter duo contradictoriè opposita, quia ens reale & nihilum secundò modo sumptum, non contradicunt sibi. Alii adhuc opponunt quasi ens rationis nullam haberet causam, quia potentia quæ illud producere deberet, cum sit vitalis, præsupponeret suum objectum, adeoq; facere non posset, sed ex dictis facile solvuntur, nam causa est intellectus, & potentia suum objectum motivum tantum præsupponit, non verò terminativum, quale objectum est ens rationis respectu intellectus.

## QUÆSTIO II.

*Quid sit Ens Rationis?*

I. Videor hic peccare contra superiora tractata, ubi ut aliquid definiatur, requisivi quod sit ens reale, unum, positivum, & per se,

Vania descriptio  
Entis  
rationis.

quale tamen non est ens rationis, unde gratis inquiritur hic ejus definitio, verum licet ens rationis propriè dictâ definitione definiri non possit prout est rerum, potest tamen definiri in quantum unum conceptum per se exprimit in intellectu si ve ille conceptus sit rei, si ve rationis, In quo autem ejus natura consistat, inter Authores non parva est lis, nam diversi diversimodè sentiunt, Suarez disp. 54. Met. sect. 1. n. 6. ait Ens rationis esse quod cogitatur ut ens, cum tamen in se entitatem non habeat, idem sentit Averfa quæst. 5. Log. sect. 2. Differunt tamen inter se, nam Suarez per ly cogitatur intelligit quid commune cogitationi intellectuali & phantastica, siquidem tenet phantasia posse facere ens rationis; Averfa autem intelligit solam operationem intellectus, quia tribuit soli intellectui entis rationis effectivum. Pontius definit ens rationis esse illud, quod nequit aliquid efficere, neq; inexistere alicui potenti aliquid efficere, nisi per considerationem potentie potentis aliquid considerare, ita disput. 1. Log. de Ente rationis citans pro se Scotum quodlibeto 3. Tertio describunt aliqui ens rationis idq; satis communiter, quod sit illud quod habet esse objectivò tantum in intellectu, hæc est quorundam Scottistarum & Mairii disp. 3. De ente rationis, Alii deniq; tenentes quamlibet potentiam vitalem internam posse ens rationis efficere, sic definiunt illud: Quod sit illud quod est incapax realis existentie & Essentie, habens suum esse per fictionem dependentem ab opere potentie potentis comparare, aut considerare aliquid. Ex quibus sententiis antequam unam vel aliam determinando eligam, suppono 1. Ens formaliter sumptum omnino distinguatur ab ente reali sumpto reali tam pro existente, quàm pro potente existere, quod patet tum ex dictis, tum ex Aristotele satis distinguente ens quod est in anima ab ente quod est extra animam. Suppono secundò ens rationis distinguatur etiam à puro nihilo, quia purum nihil dicit negationem cujuscuq; entis, si ve in re, si ve in apprehensione, tum quia purum nihil nullam habere potest existentiam, si ve realem, si ve objectivam: nam si posset secundum se habere aliquam existentiam, jam non esset purum nihil, sed admixtum cum aliqua entitate, unde purum nihil dicitur in volvere in suo conceptu formali duplicem negationem entis scilicet realis & objectivi. Suppono tertio ens rationis ab ente reali distinguatur non per negationem sed per aliquod positivum, per quod formaliter constituitur; Et hoc satis patet à sensu contrario, Ens enim reale licet dicat negationem entis rationis, adhuc tamen per illam negationem non constituitur in esse entis realis, ergo etiam licet ens rationis dicat negationem entis realis, tamen per illam non constituitur in esse entis rationis, Imò si ens rationis consisteret formaliter in negatione entis realis, cum talis negatio à parte rei daretur, daretur etiam citra fictionem alicujus potentie ens rationis. His itaque præsuppositis

Dico

**DICO I.** Non bene definitur ens rationis esse

illud, quod cogitatur ut ens cum tamen in se entitatem non habeat. Hæc conclusio est contra Suarezem, Averlam & Maftrium, eam tamen sequitur Pontius disp. 1. & Prob. 1. Cum eodem, ens rationis est illud, quod cogitatur ut ens, cum tamen nullam in se entitatem habeat, vel intelligunt quod cogitetur ut aliquod ens reale, aut aliquod ens rationis, cum tamen nullam entitatem habeat realem, aut rationis, non primum, falsum est enim, quod requiratur ad entia rationis ut concipiantur veluti entia realia, quia frequentissimè cogitantur ut entia rationis, & non ut entia realia, nec dicere potes cum Maftrio prout ipse solvit argumentum Didaci & Smising, quasi tantum per actum reflexum cogitetur ut ens rationis, nam ex Luxuriante intellectu etiam per actum directum sit ens rationis, tum ut alia confundat, tum ut quandoq; nonnulla refutet, & semetipsum exerceat & deleat, prout frequentissimè faciunt ingenti qui sunt vagabundi, & prout dicit Bernardus noster, qui longinquas regiones mente pervagantur, & in spatiis impossibilibus ordinationes disponunt mirabiles, Adde & quæro à Maftrio (si forte ingenio eum non attingo ad quæstionem sollicitare revera audeo) quem actum reflexum habuit Lucifer in ea potentia quæ appetit aequalitatem Dei, secundum quam appetentiam & etiam omnem actum voluntatis secundum ipsum datur, & fieri potest ens rationis, reverà nullum: nam Theologica morula tantum ei non admittunt spatium, & si adhuc actum reflexum habuisset, vel habere potuisset, iterum quæro, utrum per illum actum reflexum, sine ulteriori actu alio fecit ens rationis? si fecit tunc arguo sic: ergo sicut sine alio actu reflexo tunc fecit ens rationis, ita sine omni facere quis potest & potuit Lucifer, & si alius aliquis requiritur, ergo ad illum alium iterum alius, & sic in infinitum, ergo standum est in primo scilicet non requiri an per intellectum apprehendatur reflexè ut ens rationis, vel non. Probatur Conclusio secundò. Deus facit entia rationis ut defendam infra, sed Deus non cognoscit per modum entium realium, ergo non requiritur ut cognoscatur per modum entium realium. patet ex dictis: prob. mi. Deus non potest aliter cognoscere rem quam sit in se, sed si cognosceret ens rationis per modum entis veri, cognosceret aliter quam in se esset, ergo non requiritur quod cognoscatur per modum entis veri. Sed

**Dices;** Ens rationis non cognoscitur nisi per speciem entis realis, ergo semper cognoscitur per modum entis realis. R. ens rationis habere propriam speciem per quam cognoscatur saltem ab intellectu Divino, vel Angelico unde negandum est antea sedens & consequentia similia, quare si semel habet propriam speciem per quam cognoscatur habebit eam semper & non tantum ut cognoscatur, sed etiam ut fiat, Deinde modus entis realis non potest esse ens rationis quia revera modus entis realis datur à parte rei & est possibilis, ergo.

**DICO 2.** Male definitur à Pontio ens rationis definitione quam tradit disp. 1. Log. suprà relata. Pro-

batur 1. Cum Maftrio disp. 2. Metaph. q. 9. n. 243. Ens rationis debet defini modo contrario enti reali, nam contrariorum eadem est natura & lex secundum vulgatum, sed non bene definitur ens reale per hoc quod sit illud, quod possit aliquid efficere, vel alicui in existere potenti efficere ergo à pari malè definitur ens rationis esse illud quod nequit aliquid efficere; bene autem definitur ens reale quod sit illud quod potest existere in rerum natura præter operationem intellectus, ergo opposito modo definitur ens rationis quod sit illud quod nequit existere citra alicujus potentie fictionem. Probatur secundò omnis illa definitio convenit enti reali objectivo, ergo mala est definitio, patet consequentia, quia mala est definitio quæ convenit aliis à definito, si ergo illa definitio convenit enti reali posito in esse objectivo, sequatur quod mala sit definitio: ant. probatur nam enti possibili, seu posito in esse objectivo verbi gratià Antichristo possibili convenit quod nihil possit efficere: nam ad efficientiam exercendam requiritur causa in actu posita, nec etiam Anti-Christus alicui aliquid efficere potenti in existit, nisi per fictionem intellectus, ergo tota definitio illi convenit, ergo malè definitur à Pontio ens rationis.

**DICO 2.** Qui tenent tam voluntatem quam intellectum facere posse ens rationis, malè definiunt illud quod sit illud quod habet tantum esse objective in intellectu, bene tamen per ultimam datam supra. Probatur 1. p. Quia si voluntas potest facere ens rationis, ergo malè definitur quod sit illud quod tantum habet esse objective in intellectu: quia illud non solum habet in intellectu, sed etiam in voluntate, ergo. Probatur 2. p. Quia non est assignabile à quacunq; potentia vitali intrinseca fictum ens rationis, cui ultima definitio non conveniret, ergo est bona. Hæc tamen definitio Pontio non placeret propter illam particulam realis essentia & existentia, arbitratur enim obscurum explicari per magis obscurum, quia magis obscurum est quid sit existentia & essentia, quam quid sit ens rationis, quod esto verum sit, si de essentia & existentia secundum se sermo sit; si tamen prout de facto explicatur, essentiam & existentiam intelligas multò facilius cognoscere poteris quid essentia, vel existentia sit, quam quid sit ens rationis, unde replica Pontii parum valet.

**Opponitur** contra conclusionem auctoritas Scoti dicentis quodlibeto 3. n. 2. ens rationis esse quod præcisè in intellectu considerante, ergo malè dicitur quod habeat esse dependentè ab opere cujuscunq; potentie potentis comparare. R. Scotum loco citato non definivisse ens rationis in tota sua latitudine, siquidem tale etiam ab aliis potentiis fieri potest, sed solum definivisse propriam speciem entis rationis, sumendo ens rationis strictè pro eo solo, quod habet esse in ratione, seu in intellectu, quod autem non intenderit definire ens rationis in tota sua latitudine patet, nam frequentè ipse Doctor admittit ens rationis fieri posse per actum voluntatis, phantasia & aliarum potentiarum vitalium interarum.

M 3 Argui-

II.

III.

IV.

V.

VI. *Explicatur auctoritas Scoti.*

*1. Negatio est tantum incapax realis existentia positivæ.*

**Arguitur 2.** Ex ratione, Negatio est incapax realis existentie, ergo male definitur. Ens rationis per incapax realis existentia, probatur ant. Quia negationi realiter existere repugnat. R. dist. ant. est incapax realis positivæ existentia, concedo ant. est incapax veræ existentia negativæ, nego ant. & conseq. sufficienter itaq; negatio idem est de privatione, excluditur ab entibus rationis per particulam habens suum esse dependentem ab opere potentie potentis comparare, negationes autem & privationes non habent suum esse dependentem à tali potentia, siquidem sunt ante operationem cuiuscunq; potentie. Sed

**Instatur.** Non omne ens rationis habet suum esse dependentem ab opere potentie potentis comparare, ergo per hoc privationes & negationes non distinguuntur ab ente rationis, si non distinguuntur, ergo nec bene definiuntur. Probatur ant. Relatio resultat ex duobus entibus rationis similibus non habet suum esse dependentem ab operatione alicujus potentie potentis comparare, & tamen est ens rationis; ergo. R. negando ant. ad cuius probationem dico ex duobus entibus rationis habentibus similitudinem nunquam resultare ens rationis, quæ sit relatio; hæc enim est differentia inter relationem realem & rationis, quod illa positis extremis statim resultat, quia confurgit ex natura illorum, ut sæpe docet Doctor 1. d. 31. quodlib. 6. & alibi, sed relatio rationis ultra extrema indiget operatione intellectus, quæ efficiatur; si enim tali operatione non indigeret, sequeretur relationem rationis esse quid reale, nam illud est reale, quod habet esse independentem ab opere intellectus, vel alicujus alterius potentie potentis comparare. Sed

**Urgetur;** Scotus frequenter docet quod ex chymæris & aliis rationis entibus relatio resultat rationis, ergo non est necesse quod fiant de novo per comparisonem & negotiationem alicujus potentie. R. Quod si hoc Scotus quandoq; dicit, intelligendus est quod resultat per intellectus, vel potentie potentis comparare negotiationem, quod licet non exprimat, id tamen supponit: quod patet ex definitione entis rationis.

### QUÆSTIO III.

*An Denominationes Extrinsecæ sint entia rationis?*

I.

*Positur status questionis.*

**Satis** intricatè hæc quæstio disputatur in Schola Scoti, nam nonnulli Scotistæ affirmativam tenent, alii contra negativam, & quilibet pars mentem Scoti attingere putat, dum una & altera eundem pro se citat, & trahit: unde status quæstionis est, an quando oculus verbi gratia videt parietem, intelligit intellectus lapidem, resultat in pariete, vel lapide præter denominationem illam quod paries dicatur visus, & lapis cognitus, à visione oculo in existente, vel à cognitione intellectui inhaerente, Ens & respectus alicujus rationis. Itaq; nota denominationem aliam esse intrinsecam, aliam extrinsecam, Denominatio intrinseca est, quæ provenit à re, vel forma in existente in re de-

*Denominatio est intrinseca alia extrinseca utraq; explicatur.*

nominata, ut dum dicis, quod Joannes sit doctus, quod paries sit albus, & aliqua denominationes tales intrinsecæ dicuntur intrinsecæ per identitatem, & non per solam inhaerentiam, vel adhaerentiam, ut homo est rationalis, &c. Denominatio extrinseca est illa, secundum quam aliquid dicitur & denominatur non tanquam à forma in se inexistente, sed in alio à se distincto, sic Petrus dicitur visus non à visione sibi inhaerente, sed in oculo alterius. Suppono autem tanquam certissimum similes denominationes extrinsecas dari, tum autoritate Scoti 1. d. 30. q. 2. n. 12. ubi ait, Deum sola relatione nova quæ est in creatura ad ipsum, ipsum denominari Dominum; tum quia quotiescunq; aliquid habet denominationem novam absq; ulla forma sibi intrinsecè inhaerente, illa denominatio debet dici extrinseca, sed de facto habent multa denominationes novas absq; ulla forma intrinsecè nova, ergo dantur denominationes extrinsecæ, minor probatur: quia paries dicitur de novo visus, cognitus, absq; visione, vel intellectu intrinseca in eo subiectata, nec requiritur ad veritatem predicationis alicujus quod prædicatum ipsi in se physicè semper, sed sufficit quod ipsi in se physicè, vel logicè, hoc ergo prænotato & præsupposito ad quæstionem

**Dico** Denominationes extrinsecæ provenientes à formis realibus non sunt entia rationis. Ita Ruvius in sua Logica tractatu de ente rationis, Mastrius, Comptonius, &c. contra Baronem Apol. 1. Met. Incidental. Probatur Conclusio, ens rationis non datur ante fictionem intellectus, vel negotiationem potentie potentis comparare, sed denominationes extrinsecæ dantur ante talium potentiarum negotiationem, ergo, ma. patet, probatur mi. Deus dicitur creator, & paries qui ab aliquo animali videtur dicitur visus antequam cognoscatur creator, vel quod paries sit visus: nam si Deus nullum creasset intellectum, sed sola insensibilia entia, verè fuisset dictus creator: sed tunc non per ens rationis, siquidem tunc nulla fuisset potentia quæ illud effecisset, ergo esse Creatorem quæ est denominatio extrinseca (nam per hoc quod Deus dicatur Creator, nulla forma ponitur in ipso realis, aliàs esset mutabilis: siquidem posset illi aliquid de novo advenire, quod ab æterno non habuit) non est ens rationis, sed reale: Nec valet dicere quod denominationes provenientes ab aliis potentis non sint rationis, bene tamen quæ proveniunt ab intellectu, quia quamvis hujusmodi denominationes possent peculiariori aliqua ratione dici ens rationis, quia scilicet proveniunt ab actibus rationis, non possunt tamen dici entia rationis in sensu prout hic accipiuntur entia rationis, quia tam bene actus intellectus, quam aliarum potentiarum vitalium dicuntur habitudinem ad objectum, itaq; denominationes ab eis provenientes pari modo erunt reales, quia omnes proveniunt à formis realibus. Probatur secundo cognoscere & cognosci sunt relata, ergo ipso eo quod Petrum cognoscam, Petrus est cognitus à me absq; ulla fictione præcisè ex eo quod detur cognitio quæ ad Petrum terminetur, ergo absq; ulla fictione Petrus est cognitus, ergo hæc deno-

II.

*Denominationes extrinsecæ non sunt entia rationis.*

III.

denominatio cogniti absq; ulla fictione conuenit Petro.

III. **Autores** contrarie sententia putantes scilicet quod denominationes extrinseca sint entia rationis, id ideo faciunt, quia primo ad denominationem realem requirunt veram unionem forme denominantis, cum re denominata, & ideo cum forma extrinseca non habeat veram unionem cum subiecto denominato, denominatio non est realis, sed rationis; Verumtamen hoc eorum fundamentum est nullum, quia falsum est in extrinseca denominatione non reperiri suo modo unionem realem forme denominantis, cum re denominata non quidem per modum inhaesionis, sed adhaesionis, seu habitudinis ad rem denominatam, per quam unionem licet nihil sit in termino, verum tamen aliquid dicitur esse ad terminum. Secundo putant denominationem debere aliquid ponere in re denominata, seu subiecto, hoc non est opus, nam Deus realiter denominatur Creator absq; eo quod nova forma in sit ipsi, quando vero dico realiter, non intendo asserere quod praedicatum sit aliquid inhaerens subiecto de quo enuntiat, sed sensus est quod illud quod verum est, verum sic denominari, quasi diceretur Deus realiter denominatur Creator, id est, Deus est verum Creator, paries est realiter visus, id est verum visus. Et si quando dicit Scotus denominationes extrinsecas esse entia rationis, non est intelligendus quod dicat denominationes esse ens rationis formale, id est fictum, quod nec est, nec esse potest; sed materiale tantum, id est, quod ab intellectu concipitur: cui tamen esse non repugnat, & in hoc sensu Scotus i. d. 36. q. un. §. concedo illud esse cognitum, quod creature habent ab aeterno per actum intellectus Divini vocat ens rationis, ut notat Fuentes; Verum tamen est, quod si quis consideraret lapidem verbi gratia esse cognitum per cognitionem aliquam inexistente ipsi, quod denominatio cogniti sic concepta esset ens rationis, quia nec est, nec esse potest cognitum per cognitum per cognitionem in se ipso existentem vitaliter, hinc tamen non sequitur denominationem extrinsecam esse ens rationis, si consideretur ipsa prout esse cognitum a potentia cognoscente terminatur ad ipsum objectum, Per haec notata plures solvi poterunt difficultates super hanc materiam occurrentes, maxime si bene observetur & exacte natura entis rationis supra data

QUESTIO IV.

Utrum negationes & privationes sint entia rationis?

I. **Pro quaest.** Intelligentia notandum privationem & negationem idem non esse, nam licet utraq; dicat carentiam, haec tamen non est nisi ratio generica, differunt itaq; in hoc, quod privatio sit carentia forme in subiecto apto nato habere talem formam, verbi gratia carentia visus in oculo caeci, aut carentia albedinis in pariete dicuntur privationes, quia carentiae sunt in subiectis talibus quae sunt apta suscipere tales formas, caecus namq; aptitudinem habet ut recipiat formam visus, paries carens albedine

est aptus natus recipere albedinem, & sic de multis aliis similibus. Negatio autem est carentia forme in subiecto, quod subiectum non est aptum natus habere talem formam: sic carentia visus in talpa dicitur negatio, quia talpa non potest recipere visionem, sic etiam carentia irrationalitatis in homine negatio vocatur, cum homo sit incapax irrationalitatis etiam de quantum potentia. Negatio autem duplex est, alia vocatur intra genus alia extra genus appellatur, negatio extra genus est, quae nullum determinatum entis genus sibi vendicat cui conveniat, sed tam de ente quam de non ente, de quo est facta, affirmatio opposita illi negationi verificatur, verbi gratia non homo verificatur tam de chymera quae est non ens, quam de lapide qui est ens reale, nam nec de chymera, nec de lapide verificatur affirmatio opposita illi negationi non homo: Negatio intra genus vocatur negatio secundum genus, & est negatio alicujus forme, vel alicujus rei, quae alicui non convenit quatenus est tale ens, esto secundum genus ipsi non repugnet, verbi gratia irrationalitas in homine est negatio intra genus, esto enim in quantum homo aliquis est non possit esse irrationalis, tamen secundum quod animal est non repugnat ipsi irrationalitas, sic etiam caecitas in talpa est negatio visus in quantum est talpa, est tamen visus capax in quantum est animal.

Negatio duplex est.

**Notandum 2.** Sermonem hic non esse de negationibus, aut privationibus subiectatis in entibus rationis, nec de iis quas intellectus posset concipere in entibus realibus in quibus a parte rei non possunt reperiri, ut si quis conciperet spiritualitatis negationem in Deo, aut corporeitatis in homine, quia certum est huiusmodi esse entia rationis, sed sermo est de negationibus & privationibus verum & a parte rei subiectatis in entibus realibus, ut est de negatio brutalitatis in homine, caloris in aqua, &c. Circa quam materiam duplex est sententia, prima est P. Suarez disp. 45. Met. sect. 3. & aliorum Scotistarum dicentium negationes & privationes esse entia rationis, secunda contrario negat, & haec est communior Scotistarum cum Pontio, &c. cum quibus ad quaestionem

Non est sermo de negationibus entium rationis.

**Dico 1.** Negationes & privationes non sunt entia rationis, quatenus videlicet considerantur ut subiectata in entibus realibus. Haec est contra Thomistas quos sequitur Suarez disp. 42. Met. sect. 2. Probatur conclusio manifeste; Quia negationes & privationes verum & realiter a parte rei independenter ab opere potentiae potentis fingere existunt in subiectis realibus, sed quae sic existunt non sunt entia rationis, ergo negationes & privationes non erunt entia rationis, probatur ma. Quia et si nullus daretur intellectus, vel potentia comparare potens, verum esset quod paries niger haberet privationem albedinis, & talpa negationem visus, &c. mihi etiam patet ex definitione entis rationis. Sed

III. Negationes & privationes non sunt entia rationis.

**Arguitur** in contrarium, Chymera non est ens reale, ergo est negatio entis realis, in eodem subiectata, sed chymera est ens rationis, ergo negatio entis realis est ens rationis, sed eadem

VI. Non bene dicitur chymera non esse ens reale, ergo est ens rationis.

eadem est ratio de omnibus negationibus entium & formaram realium; R. concesso ant. negando consequentiam, nam non licet argumentari sic: Petrus non est Paulus, ergo Petrus est negatio Pauli, quandoquidem Petrus est quid positivum explicatum per negationem. Sed

**Instatur,** Si negationes & privationes non essent entia rationis, sed positiva explicata per negationem, sequeretur quod omnes negationes & privationes essent per se & immediate intelligibiles, sed tales non sunt, ergo. Minor patet, quia intelligibilitas est proprietas solius entis realis, ergo. R. dist. ma. essent intelligibiles intelligibilitate terminativa, concedo ma. intelligibiles intelligibilitate motiva; Nego ma. illud autem quod assumitur ad probationem minoris universaliter verum non est, de intelligibilitate motiva, nam multa sunt entia realia quae non sunt intelligibilia intelligibilitate motiva, nam relationes secundum communioem sententiam nequeunt intellectum per se movere ad sui cognitionem, unde sciendum non esse universalem proprietatem entis realis intelligibilitatem, tum quia ut dixi, entia relativa movere non possunt, licet sint entia positiva, tum quia intellectioem veram terminant entia rationis, licet non sint entia realia positiva. Sed

**Urgetur?** Illa intelligibilitas quae convenit negationibus & privationibus, vel est ejusdem rationis eum intelligibilitate entis realis, vel entis rationis, si entis realis, ergo negatio erit ens reale, quia qualis est proprietas tale esse ens necessè est à posteriori, si rationis erunt, ergo entia rationis, sed reales non sunt, ergo rationis. Probatum subsumptum, quia negationes & privationes sunt carentiae entis realis, ergo patet antecedens ex Aristotele I. phys. 8. ubi vocat negationes & privationes non entia, ergo. Quod autem unum vel alterum esse debeant inde patet, quia alioquin daretur medium. Antequam respondeam in forma, notandum est ens reale dupliciter sumi posse propriè & laxè, propriè sumptum est, quod habet entitatem suam extra suas causas existentem & positivam, ens reale laxè sumptum est omne illud, quod habet esse independentè ab opere potentiae potentis fingere, sive illud privativum sit, sive positivum, hoc praenotato R. concedendo primum argumentum, & distinguendo subsumptum, sed reales non sunt, id est, propriè dicta entia realia, concedo subsumptum, non sunt entia realia impropriè dicta, id est, talia quae habent suum esse dependentè sine omni opere potentiae potentis fingere nego subsumptum, Et quando postea adhuc dicitur quod inter ens reale & rationis non datur medium, distinguitur data propositio, inter ens rationis & reale propriè dictum non datur medium, nego, quia tunc mediat ens reale impropriè dictum inter ens rationis & reale sumptum in tota sua latitudine, videlicet prout comprehendit tam positivum, quam negativum existens ante operationem potentiae considerare potentis concedo, dictum illud, sed nihil est contra me, nam nec dico, esse ens reale pro-

priè dictum, sed nec concedo quod sit ens rationis, sed assero aliquid, licet sit negativum, quod suum esse independentè à fictione habet.

**DICO 2.** Si negationes & privationes considerentur tanquam entia realia & positiva tantum, tunc tam negationes, quam privationes sunt entia rationis. Est communis contra Pontium. Probatum, illud est ens rationis quod habet totum suum esse à potentia potente fabricare & fingere, sed si considerentur negationes & privationes ut realia entia tantum, tunc suum esse aliud non habent quam dependentè ab operatione potentiae potentis fingere, ergo sunt entia rationis, ma. patet, probatur minor quia ante operationem intellectus, vel alterius potentiae fingere potentis negationes & privationes nullum habent esse reale, nec possibile ut in sensu reduplicativo esse reale habeant, ergo.

## QUAESTIO V.

De causa creata Entis Rationis?

**Solent** nonnulli hic fusè de quatuor causarum generibus respectu entis rationis tractare, nam aliqui dixerunt ens rationis habere quidem causam materiale, formalem, & finalem, non tamen efficientem, alii e contra habere quidem causam efficientem, non verò formalem, materiale, & finalem; At tamen medià viâ hic incedendum iudico, & dicendum ens rationis habere omnia quatuor genera causarum non quidem propriè & in rigore, sed suo modo, nam imprimis chymara verbi gratiâ habet pro causa materiali illam partem quae consideratur ab intellectu tanquam perfectibilis ab alia parte, & pro formali eam partem quae consideratur ut perfecta alterius partis, quod autem habeat quoque causam finalem videtur satis per hoc probari, quia illud dicitur habere causam finalem, quod fit propter aliquem certum finem, sed entia rationis sic fiunt, ergo, probatur mi. nam saepè multa fingit intellectus ut facilius res propriè dictas explicare possit, ergo, tum quia saepè entia rationis facimus ut videamus intellectus nostri fecunditatem, subtilitatem, illimitationem, quod videlicet ea quae nec sunt, nec esse possint, concipere valeat; Quod autem habeat causam efficientem quasi res indubitata est, dubium tamen est, quae potentia illud fabricare & facere possit? Et imprimis tot quot entia rationis admittunt, concedunt quoque quod fiat per intellectum, ita quod, vel ideo dictum sit ens rationis, quia causam suam effectivam, rationem habet. Controversia tamen est inter Authores de aliis potentis, Arriaga disp. 6. Metaph. existimat quod ens rationis per omnes potentias sensitivas externas fieri possit, quem sequitur Baro: attamen isti veluti contra Torrentem natantes ab omnibus rejiciuntur; Maffrius & plures alii Scotistae dicunt, quod nec phantasia, nec ulla alia potentia materialis interna ens rationis facere possint, alii e contra affirmant tam phantasia, quam alias potentias ens rationis fabricare posse, ita Suarez disp. 14. Met. sect. 1. n. 18. Merinerius hic q. 4. Fuentes, Arriaga, Baro, differunt tamen inter se quia aliqui putant solam phantasia humanam, alii omnem

V.

I.

Entis rationis  
habet omnia  
quatuor genera  
causarum.

III.  
Invenit  
inter  
omnes

IV.

Invenit  
esse  
esse  
esse

omnino *ens rationis* fingere posse, Plures *Scotistae* deniq; inter quos est *Mastrius* contra *Pontium* docent intellectum & voluntatem *ens rationis* tantum fabricare valere, Antequam meam aperiam mentem prius.

**Notandum 1.** Quod *ens rationis* proprie dictam causam etiam efficientem habere non possit, quandoquidem nec proprie *ens* est, unde causam efficientem habebit eo modo, quod est, cum non sit, nec esse possit à se, qui est solus *Dei benedicti* conceptus, nulli alteri abs se communicabilis, unde causam habebit improprie & metaphoricè, proportione scilicet aliqua ita videlicet, quod sicut se habet causa realis ad effectum realem, ita & causa metaphorica ad effectum metaphoricum; Unde intellectus dici non poterit respectu eius causa realis, quia denominatio causae realis provenit non ab entitate causae in quantum *ens* est, sed in quantum causa, per ordinem scilicet ad effectum, ut ergo causa dicatur realis, debet aliquid in effectu illi correspondere: unde illam denominationem desumat, sic *Deus* non dicitur causa vitalis respectu lapidis, nam licet in se vitalis sit ut causa, tamen hic & nunc non est vitalis: quia nihil in effectu est vitale, unde aliud est producere aliquid per physicam & realem virtutem, aliud physicè & realitè, hinc intellectus per suam cognitionem veluti per suam virtutem producit *ens rationis*, non tamen physicè & realitè, quia effectus non est physicus & realis.

**Notandum 2.** *Ens rationis* prout hic pertinet ad nostrum propositum dupliciter capi posse, primo proprie & in rigore pro eo videlicet, quod solum habet esse ex vi *rationis*, seu intellectus, unde etiam suam principalissimam desumpsit denominationem; Secundò minus proprie & magis laxè, seu pro ente proportionali & equivalente illi, quod sit à *ratione*; quando ergo quaeritur quae potentia possit *ens rationis* efficere, non est sermo de ente *rationis* in prima acceptione tantum, quia sic esset repugnantia in terminis quod alia potentia ab intellectu quae dicitur ratio, *ens rationis* efficere possit, sermo ergo est etiam de ente *rationis* in secunda acceptione, nempe an fieri datur aliquid *ens* quod solum existit objective in intellectu, ita detur, vel dari possit *ens* quod solum objective existat in potentia aliqua distincta ab intellectu, unde quando dicit *Scotus* l. d. 45. q. uni. & alias saepe relationem impossibilem quam causat voluntas non esse *ens rationis*, intelligendus est non esse *ens rationis* in prima acceptione, bene tamen in secunda.

**Notandum 3.** *Ens rationis* adhuc duplex esse, aliud materiale, quod scilicet formalitatem entis *rationis* non participat, potest tamen participare per actum potentiae fingentis, quò sensu omnes negationes, privationes & denominationes extrinsecæ à *Scoto* frequenter dicuntur entia *rationis* materialitè & fundamentalitè, quia possunt intellectus vel alteri potentiae prestare fundamentum fictionis, ut concipiat id quod non est ac si esset. Aliud est formale, quod scilicet actu participat formalitatem entis *rationis*, quia scilicet

F. Amandi Hermann Logica.

actu fingitur ab intellectu, vel alia potentia esse, & ita objective existit in ea, ut extra illam nec existat, nec existere possit, Quare etiam in praesenti non est quaestio de ente *rationis* in materialitè accepto, quia sic non controvertitur: concedunt enim omnes tam voluntatem, quam alias potentias *ens rationis* facere posse, sed est quaestio de ente *rationis* in posteriori acceptione. Per notabile facile explicari potest auctoritas *Doctoris*, qui saepe, ut dixi, negationes entia *rationis* vocat, eum videlicet, locutum fuisse de ente *rationis* materialitè & fundamentalitè accepto, non verò formalitè. His praenotatis

**DICO 1.** Nulla potentia externa *ens rationis* facere potest. Hæc est communior contra *Arriagam* & *Baronem*. Probatur. Nullus sensus externus est collativus, Ergò nullus sensus externus, facere potest *ens rationis*. Verum tamen quia non videtur necessarium ( de qua re paulò infra ) ut *ens rationis* semper per actum collativum formetur, ideo probatur conclusio aliter. Nullus sensus externus potest concipere quòd nec est, nec esse potest, ergò nullus sensus externus potest facere *ens rationis*: probatur aut, si posset sensus externus aliquid tale apprehendere, esset quando baculum integrum in aqua concipit esse fractum, vel colores in collo columbae, vel aliquid simile, sed talia; esto non sunt, tamen esse talia possunt, potest enim esse baculus fractus in aqua & veri colores in collo columbae, vel aliquid aliud simile, ergò, &c. Nec videntur egere conclusio pluribus probationibus, cum sit communis, cujus veritatem ipsemet sensit *Arriaga* dum dicit, concludendo videtur tamen sensu externos entia *rationis* efformare non posse, & licet *Baro* sit obstinatio, utpotè qui solus, imò & totus (cum præter formam dispositivam, methodumq; quæ ex objectionibus solitis duplices efformat conclusiones, ubi satisfaciunt alii una simplici distinctione nihil, aut raro affert novum aliquid præter quaestiones nominales ) videri cupit. Confirmatur conclusio, quia omnia entia *rationis* sunt extra latitudinem objecti adequati sensuum externorum, ergò: probatur aut, quia objectum adequatum eorum est *ens sensibile* externum & materiale, sed entia *rationis* non sunt talia, ergò entia *rationis* sunt extra objectum adequatum sensuum externorum, sed cum *Arriaga*

V. Potentia externa non facit *ens rationis*.

VI.

Dices; Potest *Deus* creare colorem alligatum alicui loco, & potentia viva ipsum alibi videre, ergò potest videre colorem cum praesentia impossibili, ergò videre objectum quod nullum habet esse præter objective in potentia visive. R. dist. I. conseq. Quantum est ex natura coloris, nego consequentiam, quantum ex *Decreto Dei* id provenit, concedo consequentiam, ex se enim color indifferens est ad hunc & illum locum. Unde non sufficit ad fabricandum *ens rationis*, ut concipiatur aliquid quòd non est, sed quod nec esse potest, ille color autem tam in alio loco esse potest, quam in collo columbae; licet in eo non sint nisi colores apparentes.

**DICO 2.** Phantasia potest facere *ens rationis*. Ita *Baro* & plures *Scotistae* in suis Manuscriptis contra *Pontium*, *Mastrium*, &c. Probatur conclusio, phantasia potest phantasiare & componere plures res inter se, quæ nec sunt, nec esse possunt,

VII. Phantasia facit.

N

possunt,

possunt, ergo potest facere ens rationis: ant. patet, nam frequenter somniamus de hircocentauris, chymæris, & aliis rebus omnino impossibilibus, sed illæ omnes operationes sunt phantasia, & vera entia rationis, ergo phantasia potest facere. Baro Conclusionem probat sic: Intellectus potest facere ens rationis, ergo etiam imaginativa, probat consequentiam, quia intellectus nihil agit nisi coagente imaginativa, unde est illud Aristotelis oportet intelligentem phantasmata speculari, si dicas: Phantasia intellectum non posse sequi in omnibus, quia intellectus versatur circa universalia, imaginatio non, sed solum circa accidentia & singularia. Respondet, 1. quærendo si phantasia non plus percipiat quam accidentia, unde intellectus plus sciat & discat, cum nihil sit in intellectu quod non prius fuerit in sensu. Secundò id nihil nocere, quia factio omnis circa singularia versatur, & ipsi sufficere dicit, si imaginatio faciat hoc numero monstrum, quod est ens rationis, licet non faciat monstrum ut sic. Per hanc probationem satis patet ad argumenta contrariæ sententiæ, quæ consistunt in his duobus: quòd nempe sensus internus non versetur nisi circa singularia, & quòd non possit percipere nisi accidentia, quia nihil plus percipit, quam sensus externi antedecenter percepere. Verumtamen in forma adhuc

## VIII.

Dices Cum Maffrio, & Pontio. Nunquam experimur quòd per phantasia aliquod percipiamus nisi quod existit, aut existere potest, ergo: prob. ant. à Pontio subtilissimè, quia si aliquid phantasia apprehenderet, quod nec existit, nec existere potest, hoc maxime faceret quando apprehenderet compositum aliquod ex impossibilibus verbi gratià ex equo & leone, sed dum hoc concipit, non concipit aliquid impossibile, nam solummodo concipit colores talium animalium cum tali figura externa, & conjunctione, quod esse potest: nam tales colores possunt esse simul & etiam talis figura, quam discursum late prosequitur Pontius, sed libenter vellem audire probationem, quòd phantasia non apprehendat nisi solam figuram externam, ego non video, cur non posset apprehendere substantiam: nam experientia constat multos in somniis non solum figuram, aut colores apprehendere, sed etiam sapissimè substantiam, & quæso cur non possit phantasia phantasiare substantiam equi & substantiam leonis, & illa simul combinare, cum sit potentia comparativa, ergo benè dicitur quod phantasia faciat ens rationis donec contrarium probetur. Confirmatur responsio, Quia quando ovis vidit lupum venientem & fugit, tunc non apprehendit tantum colores, ergo aliquid aliud à coloribus, ergo substantiam lupi, prob. ant. quia colores illi non sunt ipsi contrarii, quantum in se sunt, cum sæpè tales videat aliàs & tamen non fugiat, ergo etià in somniis phantasia non apprehendit solos colores, sed etiam substantiam: adeoq; sequitur benè posse ens rationis facere. Hæc confirmatio non parùm est onerosa sententiæ contrariæ.

## IX.

Voluntas potest facere ens rationis.

Dico 3. Voluntas potest facere ens rationis: Ita Scotus in 1. d. 45. q. un. n. 4. ubi dicit, Si ens rationis, seu relatio rationis strictè sumatur prout denominationem suam habet à ratione, voluntas non facit

ens rationis, si verò sumatur pro relatione rationis alio modo, id est, pro ea quæ nihil ponit in re, sive sit per intellectum, seu non, voluntas potest facere ens rationis. Est etiam Maffrii, Baronis & multorum Scottistarum contra Pontium & alios. Probatur Conclusio. Quia voluntas omnia habet requisita ad ens rationis faciendum, ergo poterit illud facere: probatur ant. Nam imprimis & potentia collativa, ut docet Doctor quodlibeto 17. ex ratione patet, quia potest voluntas unum objectum comparare alteri, sicut intellectus: non quidem per modum iudicii & cognitionis, sed per modum ordinis, ac acceptationis; tum quia voluntas potest dare esse objectivum alicui, ergo potest facere ens rationis: nam potest velle impossibilia, etiam ut talia ab intellectu ostensa, volitione saltem inefficaci, imò potest voluntas ex sua libertate bonitatem in objecto fingere, ubi reverà non reperitur, nec reperiri potest, neq; ut bonum ab intellectu proponitur: ergo potest tale esse objectivum bonitate tribuere, quale requiritur ad ens rationis constituendum: patet consequentia, quia in tali casu voluntas est quæ primò fingit bonitatem in objecto, quæ non est, nec esse potest: & hanc non fingit intellectus; Per quod solvitur communis responsio scilicet quòd intellectus fingat illam bonitatem & voluntas præsupponat iam factam, nam præter bonitatem veram & apparentem datur etiam secundum Scotum bonitas præfixa, seu finis præstitutus in 1. d. 1. q. 1. art. 3. & 4. Et est quando objectum ostenditur præcisè ab intellectu sub ratione mali, & voluntas tamen ex sua libertate & malitia præfigit ipsi aliquam bonitatem, quæ præfixa tendit in illud objectum, tanquam bonum bonitate à voluntate præfixa.

Arguitur Voluntas non potest fieri in aliquod objectum, nisi quod est ipsi ab intellectu propositum, ergo voluntas non potest facere ens rationis, sed præsupponet iam illud factum; R. dist. ant. quando voluntas fertur in objectum apparens peccando ex ignorantia, debet esse ab intellectu objectum propositum, aut concedo ant. quando tendit & fertur in objectum præfixum peccando ex mera malitia, debet esse objectum ipsi propositum ab intellectu sub ratione mali, vel impossibilis, nego ant. axiomata itaq; vulgatum est tantum verum, quando voluntas tendit in objecta aliqua, quæ ab intellectu proponuntur tanquam bona, vel tanquam apparentia bona. Hinc negatur consequentia.

Instatur sequeretur ex data distinctione quòd voluntas tenderet in incognitum, sed hoc videtur fieri posse haudquaquam; nam nihil dicitur volitum quin sit præcognitum, ergo, probatur sequela quia bonitas in illo casu non esset ipsi ostensa in objecto, ergo. R. negando seq. ad probationem distinguo ant. in tali casu bonitas non esset voluntati ostensa ab intellectu, in tali & hoc objecto concedo ant. non fuisset ostensa in alio objecto nego ant. & consequè sufficit itaq; quod intellectus ostendat voluntati bonitatem in alio objecto, vel etiam in abstracto, quia ostensa voluntas potest applicare illam objecto etiam malo, unde non propterea dicitur fieri in incognitum.

Urgetur

Urgetur si bonitas illa, siue in hoc ob-  
jecto, siue alio jam est offensa voluntati, ergo  
non potest facere ens rationis, probatur seque-  
la, quia jam praesupponitur esse factum, ergo.  
R. distinguendo sequelam, ergo non potest vo-  
luntas facere ens rationis dando ipsi primum ef-  
fectu obiectivum concedo sequelam; dando ipsi  
secundam esse obiectivum nego sequelam; pri-  
mum esse supponitur jam acquisitum per intel-  
lectum, secundam tamen dat & praestat volun-  
tas, Exinde autem non potest absolute inferri  
voluntatem ens rationis conficere non posse,  
nam licet ens rationis sit factum per apprehen-  
sionem, non sequitur quin suad, & proprio novò  
modo possit fieri per iudicium; sic pariter licet  
sit factum per intellectum, hinc non convin-  
citur quin suò quoque modo fieri possit per vo-  
luntatem. Unde videtur mihi etiam primum  
esse obiectivum dare posse voluntatem, nam  
illa bonitas alibi, & quin alio obiecto fuit osten-  
sa, ut vera atque non ut ens rationis, quando  
autem acquirit esse à voluntate obiectivum,  
in alio obiecto, tunc primum habet esse tantum  
obiectivum ab ea, quod nec est, nec esse potest.  
Utrum autem ens rationis vocari debeat, præ-  
notavi supra: quamvis non prout à ratione  
derivationem habet, imò Baro existimat etiam  
in hoc sensu, rationis ens dici posse, quia vi-  
delicet voluntas est aliquid rationis.

XI. Hactenus egi de potentiis entis ra-  
tionis confectivis, circa quas major est Autho-  
rum controversia, accedo nunc ad potentiam  
intellectualem quam ens rationis fabricare  
posse tot, quot illud concedunt affirmant,  
ut proinde examinare sit superfluum, an fa-  
cere possit, est tamen necessarium discutere  
per quem actus illud fabricet, nam de hoc non  
rara est contentio inter Scholasticos.

XVI. Itaque Notandum Actus intellectus  
primos esse & præcipuos tres mentis operatio-  
nes dictos, videlicet apprehensionem, dum ob-  
iectum concipitur sine affirmatione & negatio-  
ne; iudicium quando aliquid de subiecto, vel  
affirmatur, vel negatur, & discursum, seu unius ex  
alio illationem. Item alium esse assensum, alium  
dissentium, alium esse absolutum, alium re-  
flectivum, seu collativum; alios denique esse re-  
flexos aliosque reflexos. Actus assensus est unius de  
alio assertio, dissentus est unius de alio negatio;  
Absolutus est, quando intellectus aliquid concipit  
sine ordine ad aliud, verbi gratia dum concipit  
hominem, lapidem, &c. quæ sunt entia ab-  
soluta: Actus collativus, seu comparativus est,  
quando intellectus considerat aliquid cum or-  
dine ad aliud, verbi gratia si quis cognosceret  
animal esse prædicabile de homine & leone;  
aut Deum esse creatorem mundi, siue hoc fa-  
ciat simpliciter apprehendendo, siue iudicando:  
Actus reflectivus vocatur ille quò intellectus cogno-  
scit aliquid directe, siue apprehendendo, siue  
iudicando, seu discurrendo, seu sine discursu,  
non reflectendo se super suam cognitionem,  
seu non cogitando, an res illæ sint à se cognitæ,  
vel non, ut quando aliquis cognosceret Petrum,  
vel Paulum: Actus reflexus est, quando quis  
considerat rem ut à se cognitam, ut si quis post-  
quam directe cognovit Petrum, velit se reflecte-  
re, aut considerare à se cognitum, aut Pe-  
trum habere à sua cognitione aliquam ratio-  
nem, quam antea non habuit. Circa quod dubi-  
um est, an per omnes enumeratos actus intel-  
lectus ens rationis facere possit, ad quod sine  
sententiarum diversarum citatione

DICO 4. Intellectus humanus tam per apprehensionem, quam per iudicium, siue assensu sit, siue dissentiu, & discursum, imò tam per actum absolutum & comparativum, quam directum & reflexum potest facere ens rationis. Hæc Conclusio constat pluribus partibus, quæ pro se diversos habet auctores, sed & diversos oppugnatores, attamen probatur per singulas partes, Et quidem primum quoad primam partem. Intellectus per primam mentis operationem potest apprehendere res, quæ nec sunt, nec esse possunt, ergo per primam mentis operationem potest fieri ens rationis, consequentia est manifesta, ant. probatur potest enim intellectus apprehendere terminos repugnantes invicem, ut cum concipit alium Deum à vero Deo distinctum, chymæram, hircocentaurum, hominem esse animal irrationale, equum esse animal rationale, nam ut aliquoties insinuaui per primam mentis operationem intellectus potest apprehendere non solum vocem incomplexam homo, sed etiam totam hanc propositionem & similes, Homo est animal rationale, nihil de ea affirmando, vel negando iudicativè, sed apprehensivè tantum. Probatur conclusio quoad secundam partem, quòd nimirum intellectum per secundam mentis operationem facere possit, Quia sicut per primam mentis operationem potest multa concipere quæ nec sunt, nec esse possunt, ita per secundam mentis operationem multa poterit, quæ nec sunt, nec esse possunt iudicare, cur enim iudicare non potest hominem esse brutum, hominem non esse animal, ergo. Dixi autem notantè, siue iudicium sit assensu, siue dissentiu, Quia siue aliquid affirmet, siue aliquid neget, dummodo illud esse non possit; ens rationis erit, quod de actu dissentus, de quo major videtur difficultas particularitèr probatur sic. Per hoc iudicium non solum cognoscitur repugnantia chymæra (si verbi gratia diceret, chymæra non datur, vel non existit) sed etiam ipsa chymæra cuius est negatio, seu de qua prædicatur negatio, ergo hoc iudicium habet duplex obiectum, negationem videlicet, & chymæram, ergo ex vi illius iudicii est duplex obiectum in intellectu obiectivè, ergo ex vi illius iudicii datur aliquid habens esse obiectivè in intellectu tantum, quod nullum scilicet habeat esse extra intellectum, sed illud quod habet esse obiectivè tantum in intellectu est ens rationis, ergo vi illius iudicii datur ens rationis in intellectu; adeoque tam per assensum, quam per dissentiu iudicii fieri potest ens rationis. Sed

Dices; Per hunc dissentiu verbi gratia per actum quò dicit intellectus, Hircocervus non existit, intellectus destruit existentiam hircocervi, & esse illius ergo per hunc actum intellectus non facit ens rationis, quia cum destruat illius esse, non dat ipsi esse, ergo per hunc actum non fit ens rationis. R. per hunc dissentiu intel-  
lectum intentionalitèr destruere existentiam  
Phyficam

XIII.

Intellectus per omnes actus suos facit ens ratio- nis.

XIV.

Negatio destruit existenti- am rea- lem Hircocervi non verò intentionalem.

Phyficam hircocervi, & illius esse extra intellectum, nihilominus per hanc negationem formalem tribuit ipsi esse objectivum in intellectu, quia ex vi istius actus quod dicitur, hircocervus non est existens in rerum natura, constituitur existens objectivè in intellectu. Sed

**Instabis** ad minus si quis haberet hoc iudicium dissensus, Hircocervus non est objectivè in intellectu meo, destruentur tam esse phyficum, quam objectivum: ergo non per quemvis actum intellectus & iudicium dissensus fieri potest ens rationis. Sed *q.* etiam per allegatum actum ens rationis fieri, quia ille actus esset intrinsece falsus, sicut falsus esset, si dicerem, Ego non apprehendo Petrum, cum hoc dicendo eum apprehenderem.

**Urgebis**, Hircocervus non existens est in rerum natura, ergo qui apprehendit chymæram, ut non existentem non facit ens rationis. Respondeo tamen, Chymæram duo dicere; nimirum negationem chymære, & ipsam chymæram, negatio ergo est à parte rei, non verò chymæra de qua fit negatio, quia illa solum est in intellectu objectivè.

**Probatur 2. p. Conclusio** discursu, Quia potest intellectus pravos efficere discursus, unum ex alio deducendo, quod tamen nullo modo sequitur, nec sequi potest, verbi gratiâ potest hunc discursum formare, *Homo est brutum, brutum est Deus, ergo Deus est homo*, ex quo Syllogismo nec sequitur, nec sequi potest conclusio data, ergo. Notandum autem conclusionem quoad probatas partes, imò & alias etiam intelligendam esse distributivè, ita ut sensus sit, alia entia rationis fieri posse per apprehensionem, alia per iudicium, & alia deniq; per discursum.

**Probatur Conclusio etiam** quoad reliquos actus, nam primò facere potest ens rationis per actum absolutum, quia potest rem concipere sine comparatione ad aliam, quæ tamen nec est, nec esse potest, potest enim intellectus concipere chymæram absq; eo quod eam compareret ad aliam rem, ergo. Item per actum comparativum, Quia omnis relatio fit per actum conferentem, seu ordinantem unum ad aliud, sed potest intellectus relationes tales fingere, quæ nec sunt, nec esse possunt ergo. Similiter quod ens rationis fiat per actum directum, patet quia multa facit intellectus in esse objectivo, quæ nec sunt, nec esse possunt, non reflectendo se super illud verbi gratiâ formando chymæram non recordando an facta sit, vel cognita per aliam cognitionem.

**Dices;** Actus intellectus quo fit ens rationis semper supponit alium actum intellectus, ergo omne ens rationis fit per actum reflexum, probatur ant. ut enim paries cognoscatur visus, supponitur cognitio alicujus visionis terminatæ ad ipsum, ut fiat hircocervus supponitur cognitio hirci & cervi, ergo. *q.* distinguendo ant. Actus quo fit ens rationis præsupponit semper alium actum intellectus, ita ut semper se super illum actum quem præsupponit

reflectat nego ant. ita præsupponit ut habitæ cognitione hirci, & cervi fingat hircocervum, absq; hoc quod se reflectat concedo ant. licet enim ad hoc ut ego verbi gratiâ fingam hircocervum debeam præcognoscere quid sit hircus & quid cervus, dum actu tamen fingo necesse non est, ut me reflectam super hircam & cervum prout ipsa patet experientia.

**Probatur deniq; Conclusio de actu reflexo**, Quia multa sunt entia rationis quæ necessariò petunt ut alia præcognoscantur, ut est inter relationes rationem, & in probabilis sententia quando de secundis intentionibus fabricantur, nam in probabilis sententia intentiones secundæ sunt entia rationis.

**Dices;** Ens rationis nunquam potest fieri per actum reflexum, quia hic præsupponit ens rationis jam factum per priorem cognitionem directam, sicut per hoc quod me reflectam super meam cognitionem non produco de novo cognitionem, sed cognosco jam factam per aliam, nempe directam. *q.* duplicem esse notitiam reflexam unam merè speculativam, alteram verò practicam & factivam. Reflexio speculativa est quando jam rem factam per reflexionem considero & contemplor, verbi gratiâ feci chymæram etiam reflecto me super illam factam, eamq; considero & contemplor, & per hanc reflexionem quæ merè speculativa est nihil producit. Secundo est reflexio factiva, per quam fit ens rationis, verbi gratiâ cognosco parietem, dum autem cognosco parietem, ex qua cognitione resultat denominatio extrinseca, quæ non est ens rationis nisi materialitèr & fundamentalitèr, quatenus videlicet mihi occasionem præbet ens rationis faciendi, si ergo volo ens rationis facere ex illa denominatione, tunc me reflectere debeo super parietem à me cognitum, & per illam reflexionem ponere cognitionem, vel aliam formam in pariete tanquam ipsi intrinsicè inhaerentem, & tunc fit ens rationis, nam cognitio illa quam fingo parieti inhaerere, non inhaeret, & per talem reflexionem fit ens rationis. Unde in forma distinguo ant. per actum reflexum non fit ens rationis speculativum concedo, factivum, seu practicum nego ant. & conseq. Mihi videtur quod ad hanc replicam etiam bene responderi possit per ea quæ dicta sunt contra voluntatis fabricationem; quæ etiam præsupponit jam factum ab intellectu.

**Quæres** An intellectus angelicus possit facere ens rationis? *q.* affirmativè nam angeli multa concipere possunt quæ nec sunt, nec esse possunt, imò Lucifer solemnissimum fecit ens rationis, dum dixit, *similis ero Altissimo*, nam nec similis Altissimo fuit, nec esse potuit, siquidem Deus super omnia benedictus, sicut nec dare vult gloriam suam alteri, ita etiam nec dare potest; quia alium Deum facere non potest.

## QUÆSTIO VI.

*De Causa Increata Entis Rationis?*

**Circa** hanc quæstionem duo examinanda occurrunt, primum est, an videlicet intellectus divinus cognoscat entia rationis à nobis facta, aut licet impossibilis foret omnis intellectus

I.  
Duo exami-  
nantur in  
hac quæstio-  
ne.

intellectus humanus ea adhuc independentis ab eo cognosceret: secundò an possit entia rationis facere? utrumq; est inter Authores controversum, nam aliqui non modo negant Deum entia rationis facere posse, quod putant magnæ imperfectionis esse, verum etiam tenent Deum neq; quidem ea cognoscere, ita Vasquez tom. 2. d. 118. cap. 4. Ruuius, Merinerius & plures Recentiores quæ sententia Arriagæ disp. 6. Met. sect. 5. Mira videtur & non sine causa, cum videatur expressè contra Scripturam pugnare, mirum tamen est quòd Arriagæ ingenium à censuris hic abstinere potuerit, causam existimo esse suæ modestiæ, quia focus fuit. Alii eò contra Nedium dum entia rationis cognoscere fatuunt, verum etiam asserunt Deum entia rationis facere posse, absq; ulla imperfectionis nota; ita sentire videtur D. Thomas, Oviado, Arriaga & multi Scotistæ, Mastrius & Bellatus putant mentem Scoti non esse adeò expressam, ideò problematici sunt in hac materia. Alii verò Deum entia rationis cognoscere quidem posse, non tamen ea facere & hac viâ mediâ incedere suarem testatur Comptonius, quem ipse sequitur, quamvis viderim eum alibi citatum veluti sui socii Vasquez sententiam sequentem. quidquid tamen sit de hac re, ad resolvendam quæstionem progredior &

**DICO I.** Intellectus divinus cognoscit entia rationis à nobis facta. Hæc est communior contra Vasquez &c. Probatur I. Ex scriptura Sapientie 8. *Sit veritas sermone & dissolutiones argumentorum, & monstra scit, (entia rationis revera quedam monstra sunt) antequam fiant.* Probatur Conclusio secundò autoritate nostrorum Doctorum D. Augustini. lib. 15. Trinit. cap. 13. *Non enim sunt illa que nesciat, In exposit. Pl. 93. Oculos Dei nemo vitare potest, quia non solum in cubiculo videt, sed etiam intima cordis tui. & in Pl. 134. Latet cor bonum, latet cor malum, inquit, abyssus est & in corde bono & in corde malo, sed hæc nuda sunt Deo quem nihil latet. Deniq; lib. 10. Confess. cap. 2. dicit: Et tibi quidem Domine cum oculo nuda est abyssus humane conscientie, quid occultum esset in me etiamsi nollem consiteri tibi. D. Bernardi tract. de moribus & officio Episcopi. & Praeal. declaratans quomodo omnia nuda sint oculis divinae essentiae ait, Cujus utiq; scientiam non effuger, sententiam non subterfugit etiam quod propriam latet conscientiam. Et infra meritò scit Dominus cogitationes hominum quoniam vanæ sunt, cur enim nesciret quas audit & videt, sed inter vanas cogitationes, quæ magis recenseri possunt quam ille fictitiæ: ergò Deus entia illa fictitia cognoscit. Et Scoti qui ex pluribus locis pro hac sententia citatur ut in 1. d. 30. q. 2. §. Respondeo igitur & d. 35. q. unica §. potest dici ad quæstionem & d. 36. & in q. d. 16. q. 2. Probatur Conclusio tertio Ratione, si Deus non cognosceret omnia entia rationis à nobis facta sequeretur Deum non scire omnes hominum cogitationes, sed Deus scit omnium hominum cogitationes ut patet, tum ex scriptura, tum Patribus citatis, ergò etiam entia rationis. Probatur sequela ma. Cogitationes nostræ frequenter impossibiles sunt & chymicæ, ut cum affirmamus equum esse rationalem, hominem esse brutum &c. Nec valet responsio*

Vasquez, scilicet, cognitionem illam dicere solum ad illa extrema realia, non verò ad unionem fictam inter ea, atq; ideò cognoscere solum intellectum divinum extrema illa realia, non verò ens rationis; Hæc inquam responsio non valet, Quia si Deus cognoscit tantum illa extrema realia, & non unionem fictam, ergò non cognoscit omnes hominum cogitationes, quod est falsum, & hæresi sat propinquum: ant. probatur: illa unio quam Deus non cognoscit, homo cognoscit, ergò Deus non cognoscit omnia, quæ homo cognoscit & consequenter nec omnium hominum cogitationes. Confirmatur Conclusio, quia si Deus non cognosceret entia rationis, sequeretur quòd non cognoscat omnem propositionem veram, sed hoc est inconveniens, ergò: probatur sequela, quia propositio non potest cognosci esse vera, nisi cognoscatur esse conformis suo objecto, sed si Deus non cognosceret ens rationis non cognosceret objectum alicujus propositionis veræ, nimirum hujus: chymæra est ficta, chymæra est intellecta, quia objectum hujus propositionis est chymæra seu ens rationis ergò.

**Arguitur** Si Deus cognoscit entia rationis à nobis facta, vel cognoscit, idem numero ens rationis per nostras fictiones fabricatum, vel aliud simile quod ipse fabricat, neutrum potest dici ergò: non primum quia illa entia rationis ita dependent ab intellectu nostro, ut à quovis alio intellectu dependere nequeant; nec secundum, quia Deus ens rationis fabricare nequit. R. concedendo primam partem majoris, & dum dicitur ens rationis ita dependere ab intellectu nostro ut non possit dependere ab alio distinguo; non potest dependere ab alio in esse & conservari concedo, in cognoscit, nego: unde Deus bene entia rationis cognoscere potest.

III.

**Instatur** Si Deus cognosceret nostra figmenta, jam illa cognosceret ad modum entis, quia sic continentur in nostra fictione, ergò efficit ens rationis: quia hoc est cognoscere non ens admodum entis veri, aut ficti. R. Deum illa cognoscere formaliter & sicuti sunt, quia videt esse figmenta & ens rationis, & mediâ solummodò attingit illa per modum entis veri, aut ficti, quatenus videt sic esse objecta nostrorum actuum.

**Urgetur** Voluntas facit ens rationis secundum nos, etiamsi jam præsupponatur esse ab intellectu factum in quod feratur, ergò si intellectus divinus cognoscit entia rationis etiam ut à nobis facta, faciet ens rationis: probatur consequentia: sed eò voluntas de novo facit ens rationis licet jam antea factum, quia est nova causa dans ipsi esse novum objectivum, sed quando intellectus divinus cognoscit entia rationis est nova integra causa dans novum esse objectivum, ergò cognoscendo entia rationis, faciet ea, R. negando consequentiam, ad cujus probationis ma. R. dist. eam, Ideò voluntas &c. quia habenti rationis novum esse objectivum intrinsecum, concedo ma. extrinsecum nego ma. & distingo similiter minorem, Intellectus divinus dat illis novum esse extrinsecum & denominativum, quale est illud quod

convenit etiam entibus realibus concedo min. Intellectus divinus dat illis novum esse objectivum intrinsecum & formale, quod solum constituit ens rationis, nego minorem & consequentiam. Itaque licet esse objectivum extrinsecum dependeat à solo intellectu divino, non tamen propterea dici debet entia rationis facere, sed tantum facta ab eo cognosci; hinc est quod

## IV.

*Deus ex eo quod cognoscit entia rationis non facit ea.*

**DICO 2.** Per hoc quod Deus cognoscit entia rationis à nobis facta, Ex vi istius cognitionis non facit entia rationis. Hæc conclusio sufficienter colligi potest ex solutionibus præteritæ Argutionis. Verumtamen ut res adhuc clarior evadat. Nota quod ens rationis possit dupliciter considerari, primò ut habet rationem effectus, secundò ut habet rationem objecti, tunc dicitur ens rationis habere rationem effectus quando à potentia comparare potente per fictionem esse sumit, verbi gratià, quando ego actu fingo chymeram; tunc autem habet rationem objecti, quando intellectus meus, vel alius cognoscit & considerat chymeram factam, & per hanc cognitionem non efficitur ens rationis: hoc prænotato. Probatur Conclusio 1. Per hoc quod Deus cognoscit entia rationis non fingit ea, sed solummodo ab intellectu nostro facta cognoscit, ergò quandoquidem ex vi cognitionis illius non fingit, ex vi illius cognitionis non facit ens rationis. Nec refert quod ita cognoscendo det illis esse objectivum, nam non quodlibet esse objectivum est ens rationis, alioquin omnes creature entia rationis essent, & omnia quæ intellectus noster intelligere potest, sed tantum esse objectivum factum, quod nec est, nec esse potest. Probatur Conclusio 2. Ens rationis non potest esse extra potentiam formantem illud, imò neq; extra illum actum quo dicitur formari, quia totum suum esse debet habere in illo & ex vi illius, sed quando Deus cognoscit entia rationis à nobis facta non solum attingit illa ut extra suum actum, sed etiam extra suum intellectum, ergò ex vi illius cognitionis non facit.

## V.

*Deus independentè ab intellectu humano cognoscit entia rationis, & illa cognoscet etiam si nullus esset intellectus creatus, vel possibilis.*

**DICO 3.** Deus independentè ab intellectu humano cognoscit entia rationis, & illa cognoscet etiam si nullus esset intellectus creatus, vel possibilis. Probatur Deus independentè ab intellectu cognoscit hircocervi repugnantiam, seu negationem hircocervi, sed non potest cognoscere negationem quin cognoscit illud cuius est negatio, ergò etiam si nullus esset intellectus possibilis, Deus cognoscens negationem hircocervi necessariò cognosceret hircocervum: ma. negari non potest, nam esset in Deo imperfectio: minor probatur hæc negatio hircocervi habet esse remotionem, & non esse hircocervi potius quàm Leonis, ergò Deus cognoscens hanc negationem cognoscit esse remotionem & non esse hircocervi, quod non habet respectu Leonis: ergò eò ipsò quò cognoscit hanc negationem cognoscere debet hircocervum. Probatur 2. De ratione perfectionis intellectus divini est cognoscere omnem veritatem, seu habere omnem actum verum, sed actus quò Deus dicat hircocervus repugnat, est actus verus, ergò ad perfectionem ipsius spectat hunc

habere, ergò hunc habendo cognoscit hircocervum per actum dissensus, quod intendo quia dici nequit Deum cognoscere per alienum objectum non existens, & simpliciter repugnans.

**DICO 4.** Si talis cognitio sufficit Deum potest facere ens rationis, maximè id verum erit de actu dissensus. Ita Oviedo & Pontius, Maltrius quidem & Ballutus rationes Oviedo impugnant, sed non solvant. Probatur Conclusio quoad primam partem. Deus cognoscit ens rationis directè; ergò si ista cognitio sufficit Deus ens rationis facit, ant. patet, probatur consequentia, quia sicut tunc ex tali cognitione nulla oritur imperfectio, ita nec sequatur aliqua imperfectio in fabricatione entis rationis ergò: probatur sequela, quia cognoscere rem sicut est cognoscibilis in se imperfectio non est, sed ens rationis est tantum cognoscibile in se, ut per ordinem ad aliud ens intelligatur ergò. Secunda pars Conclusionis sequitur tum ex prioris conclusionis probationibus, uti etiam ex præterita quæstione.

**Arguitur.** Deus non potest cognoscere objectum aliter quàm est, ergò non potest facere ens rationis: probatur ant. Quia non posset concipere chymeras nisi conciperet partes incomponibiles, sed concipiendo partes in componibiles conciperet & cognosceret rem aliter quàm est, ergò. R. diff. ant. Non potest cognoscere objectum aliter ac est ex parte actus, hoc est per actum, quò iudicet existere, quod non existit, seu non existere, quod existit concedo ant. Non cognovit rem aliter ac est ex parte objecti, id est non cognoscit formalitatem quæ non est, per dissensum nego ant. cuius probationem ma. etiam distinguo, nisi conciperet partes incomponibiles realiter, concedo, intellectualitè nego ma. & distinctè sic minori nego consequentiam.

**Instatur** Tunc concipitur res aliter quàm est tam ex parte actus, quàm ex parte objecti quando aliquid fingitur esse quod nec est, nec esse potest, sed si Deus conciperet rem aliter quàm est ex parte objecti, tunc fingeret, ergò conciperet rem aliter quàm est; R. transendo majorem, distinguendo mi. si ita conciperet illud impossibile, ut illud affirmaret esse, fingeret concedo mi. si ita concipit illud impossibile, ut illud neget esse, fingit; nego mi. Itaque tunc non ponit figmentum, sed Physicè destruit illud, quamvis objectivè maneat adhuc in intellectu.

**Urgetur** Si manet adhuc in intellectu, non evitatur adhuc quomodo non fingat, ergò nulla solutio, probatur ant. Quia tunc manet aliquid in intellectu quod nec est, nec esse potest, sed quod est tale est quid factum, ergò non evitatur adhuc factio. R. 1. Quod sicuti non fingit licet in illo intellectu divino sint cognitiones nostrorum figmentorum, ita nec hic fingit licet in eo essent illa quæ esse posse negantur, nam sicut non errat errores nostros & peccata reprobando recto suo & iusto iudicio, ita non fingit reprobando figmenta & chymeras à nobis factibiles, hinc in forma R. 2. negando ant.

ant. cuius probationem distinguo, sed quod est tale est quid fictum, si asseratur & concipiatur tale per asseritionem concedo mi. per negationem nego mi. & consequentiam.

VIII.

**Solet hic A** nonnullis fuisse examinari multiplicitas entis rationis & divisio, nam aliqui dividunt in negationem & privationem, alii in relationem, alii fundatum in re, & aliud non fundatum in re, quod idem est dicere ac esse ens rationis materialiter, vel formaliter; attamen cum non tantum imò nullam quodammodo reperto in hac re utilitatem, & cum rationis sit ad placitum rationis videtur certe posse multiplicari divisio, ideo puto congruè dividi in tot classes, quot dividitur ens reale, nam cum analogicè participet rationem entis, eadem ratione poterit participare pradicamenta entis realis, cum intellectus prohiberi non possit, cur non ad similitudinem realium pradicamentorum, pradicamenta, rationis constringat.

**QUAESTIO VII.**

**De Primis & Secundis Intentionibus, & an sint ens Rationis?**

I. Theologus sumitur juxta vulgatum scilicet, Quidquid agunt homines intentio iudicat omnes, sed sumo protendentia potentiae in obiectum, unde species intelligibiles quibus intellectus, & sensibiles quibus sensus excitantur & adjuvantur ad percipiendum obiectum vocantur species intentionales, & productio talium specierum vocatur actio intentionalis, attamen magis specialiter adhuc hic ago de tendentia intellectus, Circa quam materiam multae, diversaeque sunt & fuere sententiae nonnulli etiam copiosissime eam pertractant, & alii vix obiter perstringunt, quare medio tutissimus ibo, aliquid dicendo de iis quod utile necessariumque videri poterit, & superfluum tractationem omitto, Itaque;

II.

**Intentio duplex est:** alia formalis, alia obiectiva; formalis est ipse actus intellectus quo tendit in suum obiectum; obiectiva verò est ipsum obiectum in quod tenditur. Utraque subdividitur in primam & secundam; Intentio prima formalis est actus intellectus cognoscens aliqua pradicata convenire rei independentè ab intellectu: secunda verò formalis dicitur actus quo cognoscuntur aliqua pradicata rei convenire dependentè ab intellectu. Intentio obiectiva prima, sunt illa pradicata rei inde-

pendentè ab intellectu convenientia; obiectiva verò secunda sunt pradicata rei ipsi dependentè ab intellectu convenientia, Primi generis sunt homo verbi gratia lapis &c. actus verò in illa obiecta tendentes dicuntur intentiones primae formales; secundi generis verò sunt esse genus, esse speciem, &c. & actus illa pradicata cognoscetes dicuntur intentiones formales secundae. Hinc collige rem primò intentionalitèr sumptam esse illam prout dicit pradicata intrinseca independentè ab intellectu: secundo verò intentionalitèr sumptam esse prout dicit pradicata dependentè ab operatione intellectus. Hoc soluto ad secundam partem quaestionis.

**DICO** Nec prima, nec secunda intentio formalis aut obiectiva dicit ens rationis formalitèr.

III.

Nulla intentio est ens rationis.

Ita Pontius & sat frequens in Scholis contra communioem, quam Baro melius oppugnare non potest, quàm si non essent entia rationis, deberent esse denominationes extrinsecae, sed tales nullae dantur, ergò sunt entia rationis: verum hæc ratio in sententia mea nihil negat, quia contra eum denominationes extrinsecae propugno: De primis difficultas non est, unde Probatur conclusio de secundis; Quia si ulla intentio secunda esset ens rationis formalitèr maxime genus, species, pradicatum, subjectum &c. sed hæc non sunt, ergò nulla; probatur mi. quia esse pradicatum nihil aliud formalitèr dicit, nisi actum intellectus enuntiantem rem illam, quæ dicitur pradicatum; similiter genus nihil aliud dicit formalitèr, nisi aliquem actum intellectus extrinsece denominantem rem illam quæ genus dicitur, & universalitèr secunda intentio non est aliud formalitèr, quàm actus intellectus peculiari aliquâ respicientiâ rem denominans, sed hæc omnia habentur à parte rei, sicut & aliae denominationes, ergò

IV.

**DICES** Non potest intelligi aliquid esse comparatum alteri nisi intelligatur aliquis ordo inter comparata, sed talis ordo est ens rationis, ergò in rebus sic comparatis per actum intellectus sequitur ens rationis, & consequentèr secundae intentiones sunt ens rationis. R. aut nullum ordinem sequi, aut si sequitur esse relationem realem actnalem, vel aptitudinalem, quod hoc argumento probari potest; Actus simplex potest dare denominationem apprehensi absq; ullo respectu rationis, ergò etiam comparativus denominationem comparati absq; ullo tali respectu.

Hæc de Ente Rationis ad Entium Entis DEI gloriam.



PARS